Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 2 СЕНТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 105 (7763). ★ Мах 3 кеп.

Кхоана—мехкдаьттаи газовии промышленноста болхлой Ди

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ КИЙЧДАЬД

Дуккха эзараш болча Советски мехкдаьттахошен газовикашен укх шера кхоалагІча сентябра дезду шоай профессиональни цІей — мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой Ерригсоюзни Ди.

Цу дезача денна дика къахьегама совгІат кийчдаь накъабаьхкаб «Грознефть» производственни объединене мехкдаьттахой а. Цхьа шун бархІ бутти ба цар самофинансировании йиззача хозрасчетен кердача систе-магІа къахьега. Долче, объединене предприятейн структурни участкайн коллективаш мишта накъаяьхкай шоай традиционни цІейна?

Мехкдаьтта даккхара дола паччахьалкхен заказ толамца кхоачашдаьд оаха. ПланагІа лаьрхІачул совгІа даьккхад оаха 73 эзар тонн мехкдаьттен 73 миллион кубически метр гази. Керда мехкдаьтта скважинаш болх бе йолаялийтара заданеш а толамца кхоачашъяьй оаха.

Бурув тохара бархІ бетта план 106,8 процент кхоачашъяьй лаьттан ченаш техкараша. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа оаха техад 28 эзар метр совгІа бурув, хьалъяь йистеяьккхай 28 скважина.

Геофизикаша, мехкдаьтта тохкараша, кхы дуккхача гІонна йолча службаша толамца кхоачашъяьй техкача мехкдаьтта запасаш дегІаахара задани а.

ШийтталагІча пятилетка дІадахача шерашка санна, укх шера поисково-тохкама балхаш ду эггара перспективнегІа долча лостамегІа — тІера мелови, кІалара мелови, миоценови тІоанашкара мехкдаьтта лохаш. Брагунски мехкдаьтта доаллача моттиге тІерча мелови тІоанашкара мехкдаьтта техка даьннад.

Мехкдаьттахойн бурувдеттарийн болх толамца дІабахийтара доккха новкъостал даьд хадданза керда техникеи технологии производствана юкъекхуваро. «СевКавНИПИнефта» Іилмахоша могаяьй скважинаш тахкара йола керда технологи: мукхах скважинай стволаш цІенъяр, обсадни колоннаш Іочуяхийтара скважинай стволаш кийчъяр, кхы дуккха дараш а.

Мехкдаьтта доаккхача къаьстта чІоагІа терко ю углеводородни бийдалах мамогга дикагІа пайда ийбара, керда методаш юкъекхувл цІендаь тІоанашкара «Іаьржа дошув» хьадаккхара, мехкдаьтта доахача процессана интенсификаци яра (тІоанашка газ, хий, кхы дараш чуахийтара). ХІара шера уж методаш юкъекхувларах кхы тІа а 170 эзар тонн мехкдаьтта доаккх.

ДІахо а мехкдаьттен гази хьагулъяра система эргаяькха тоаярах газах пайда ийбелга 97 процентага дІакхоачадаьд.

Шоай къахьегамен интернациональни традицешта тешаме болча «Грознефть» мехкдаьттахоша, дІадахача шерашка санна, вежарашка дола новкъостал ду Закавказьерча республикай (Гуржийн Эрмалойн). Малхбузехьарча СибарегІен мехкдаьттахошта.

Ховш махиллара хІанз Тюмене вахтови-экспедиционни методагІа къахьегаш я «Грознефтера» йоккха ши управлени — Нохч-ГІалгІай УБР, тІоанашкара хьадоаккха мехкдаьтта дукхагІа хилийтаран скважинашта капитальни ремонт ярай йола управлени.

СибарегІен халача климатически хьалашка, цхьаккха хІама йоацача тундре, ушалаш йолча моттиге, нийслу йоккхий халонаш эша а еш, цу шаккхе подразделене коллективо хьаяьй промышленни базаш, тахан цар толамца йоах керда скважинаш, иштта ремонт ю мехкдаьтта скважинашта.

БархІ бетта план тІехкхоачаш а еш, Нохч-ГІалгІай УБР коллективо 320 эзар метр бурув техад. 108 скважина эксплуатаце дІаеннай цо, планагІа дІаяла езаш хиннар 94 скважина мара йоацача.

Ремонтникаша а толамца кхоачашъяьй шоай планови заданеш. Цига къахьегача скважинашта капитальни ремонт еча 30 бригадах цхьаккха яц паччахьалкхен планах лоархІа ца еш. Цар ер шу доладелча денз 370 скважинаша ремонт яьй. Уж дог тийша ба шера план а ханал хьалха кхоачашъергхиларах.

Самофинансированен йиззача хозрасчетен хьалашка къахьегача объединенена чуйоагІача предприятешка къаьстта дика вІаштІехьъяьккхай социалистически яхь. Яхье баьннараша хьалхарча плане увттаду экономически хьокхамаш (дІабода мах лохбар, пайда бар, массе а тайпа йола ресурсаш кхояр, госзаказаш кхоачашдар). Къаьстта шоай балха тІа цар ларде лувц къахьегама коллективай социальни хьалаш тоаделга.

Социалистически яхье хадданза хьалха а латташ, башха-дика къахьегама толамаш доахаш хиларца белгальяьнна я «Старогрознефть», «Малгобекнефть» НГДУ, Горячеводски Нохч-ГІалгІайн УБР, Ташкалински Грозненски УБР, производственни гІулакхаш деча Центральни база, кхычар коллективаш.

Шоай профессиональни цІейна дика производственни толамаш а доахаш накъаенай А. Б. Макаров, А. А. Керимов, Ш. У. Тарамов керте латтача, кхыйолча бурувдеттача бригадай коллективаш. Мехкдаьтта доахача белгалъяьнна дика къахьегаш я, мастераша А. В. Корнеева, Н. Б. Кузнецова, М. К. Газиева кулгалдеча бригадай, кхычар коллективаш. ХІаьта скважинашта капитальни ремонт еча бригадашта юкъе эггара дикагІа лоархІачарех я мастераш Г. В. Лавриков, А. М. Портнов, А. Д. Хайдаев керте латтача ремонтникий бригадай коллективаш.

ЦІей дездеча хьалхарча деношка дукхача мехкдаьттахошта совгІаташ делар Миннефтепромен профсоюза ЦК-си. «Сийлен мехкдаьттахой» яха цІераш, «Мехкдаьтта промышленноста отличник» яха знакаш, Сийлен грамоташ еннай 31 мехкдаьттахочоа. Царех ва Дзейтов Мухьмад, Зайраханов Шамиль, Ханкушев Халид, кхыбараш.

«Нохч - ГІалгІай АССР мехкдаьтта промышленноста сийлен ветеранаш» хилар 15 мехкдаьттахочох. Царна юкъе ба Ахриев Берснакъа, Лечаев Салман, кхыбараш.

Мехкдаьттахой профессиональни цІей дездеча деношка хьоаха ца дича Іе йиш яц тха балха тІара кхоачамбоацараши ца деш дисараши. Дикка лакхъе еза геолого - тохкама балхий эффективность, бурув тохачара технико - экономически хьокхамаш. Организационно-технически простояш бахьан долаш буровой бригадаша балха ха дукха зехьа йоаю. БоаггІача боарамагІа болх беш яц объединенера транспортни организацеш а. Цхьайола техника лоаттаяра йола договорни дисциплина телхаю НГДУ, УБР коллективаша.

ХІанз календарни ханах бурув деттача пайда ца эцаш зехьа йоаеш йола балха ха 15—17 процент я. Из дикка кІезигІча йоккха резерв яр из буровой процессий эффективность лакхъяра.

Мехкдаьтта доахача керттерча декхарех да хІанз углеводородни бийдала ресурсех мамогга дикагІа пайда эцара дола наькъаш тахкар. ЛоархІаме да скважинаш еха латташ йоацаш, болх беш хилар, ремонт ца еш, цар болх беш йоаккха ха йІаьхагІа хилар. Иштта эффективно скважинех пайда ийбе вІаштІехьдаьннадац тха. Цу дешашка хьажа а уж сихха къоастаде а декхарийла я «СевКавНИПИнефть» института коллектив. Лакхе доаладаьча масалаша хьахьокхаш махиллара мехкдаьттахой коллективана хьалхашка латт къоастае еза Іалаьмате йоккхий проблемаш.

Шоай профессиональни цІейна дикача производственни хьокхамашца накъабаьхка бола мехкдаьттахой дог тийша ба дІахо кхы а дикагІа шоаш къахьегама толамаш доахаргхиларах. Сийленца шоай къахьегама традицеш дІахо а кхухьаш, шийтталагІча пятилетка диъ шера задани толамца кхоачаш а еш, дІахо а мехкара доагора - энергетически комплекс чІоагІъяра даькъера КПСС XXVII съезда решенеш толамца кхоачашъергхиларах бІубенна ба уж.

Р. ХАЧАТУРОВ,
«Грознефть» производственни объединене генеральни директор.

БІубенна накъабаьхкаб цІейна

Дикача къахьегама толамашца накъаболх шоай профессиональни цІейна — мехкдаьттен газовии промышленноста болхлой Денна «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Шоаш доаккха мехкдаьттен гази кІезиг ца далийтара тІагІергга къовсам лоаттабеча цар цхьа бутт дІабахийтабац укх шера тІаийца декхараш дикка тІехкхоачаш ца деш. Скважинашка дукха чакхйоах цар геолого - технически мероприятеш. Цхьаккха производственни участок яц укхаза паччахьалкхен план кхоачаш ца еш. Цудухьа ер шу доладелча денз хІанзлехьа паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул тІех цар даьккхад ялх эзар тонн совгІа мехкдаьтти ийс миллион совгІа кубически метр гази.

Самофинансированен йиззача хозрасчетен хьалашка къахьега болабелча денз къаьстта тоаденнад НГДУ коллектива деррига технико-экономически хьокхамаш. Мехкдаьтта чакхдоахача заводашта тІехдика продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд цо. Скважинех пайда ийбара коэффициент а задани а тІехкхоачашъяьй. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул кхоъ ахи процент лакхъяьй къахьегама сарле.

ПланагІа лаьрхІачул тІех товарни продукци маьхалъяккхарах, материальни, бийдала, доагора-энергетически ресурсаш кхоярах ши бІаь эзар совгІа сома маьха пайда баьб паччахьалкхенна мехкдаьттахоша.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш, даим социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгальяьнна я Алинин Александр Васильевича кулгалдеча йиълагІча промысла коллектив. Шоай новкъосташта балха тІа хадданза хьокхам а телаш, башха-дика производственни толамаш доахаш ба мехкдаьттен гази йоаха оператораш Давлетукаев, Мерзоев, Волков, Шагинян, мастер Муртазалиев, кхы дуккхабараш а.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Партийни решеней действенность

ТІАДИЛЛАДИЙ—КХОАЧАШДЕ

Ший тайпара яр укх шера 22 июле хинна парте Нохч-ГІалгІай обкома бюро заседани. Цига дакъа лоацаш бар республика горкомийн райкомийн хьалхара секретараш, горрайисполкомий председателаш, министерствайн ведомствайн, цхьайолча промышленни предприятей, колхозий, совхозий кулгалхой, юххьанцарча парторганизацей секретараш.

Цу тайпара шеррача аудиторе дийцар тІехьаюсача къахьегама коллективашка организаторски политически болх чІоагІбарах. Цун ориентир яр 18 июле КПСС ЦК хиннача совещане енна установкаши рекомендацеши.

Парте обкома бюрос белгалдаьккхар, республика социально-экономически дегІакхувлара кулгалдеча цІенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Промышленностен юрта боахамен продукце цхьадола тайпаш хьадарен царна поставкаш ярен декхараш кхоачаш ца деш юкъагІдоах. Торговле, бытови гІулакхаш деча, транспортен, бувзамен предприятешка, жилищно-коммунальни боахаме къоастаяза дукха проблемаш я.

Цу тайпарча хьала керттерча бахьанех да, белгалдоахар, бюро заседане, дукхача партийни комитеташа, юххьанцарча организацеша боахамий кулгалхой балха тІехьа лоаттабу тІахьожам мелбар, царгара тІадилла гІулакх кхоачашделга доаггІача беса хьа ца дехар.

Цхьабакъда, парти экономикана доал ца деш юстара яла, социальни сфера хьалхашка бехктокхама кІалхара яла йиш яц, хІана аьлча, уж ерригa проблемаш, юкъарчал доацаш, советски наьха вахара боарамца бувзам болаш я.

Цу бюро заседанера газетин отчет ший тайпара яр: репортажо газета ах совгІа оагІув дІаласьцар. Дешархоша, хетаргахьа, теркам тІазза хургба, обкома бюро кхоачамбоацараш белгалдаьха ца Іеш, республика цхьайолча министерствай, ведомствай, предприятей, организацей кулгалхоша-коммунисташта хьадда декхараш тІадехкалга. Белгалдаьхар, тІехьаюсача производствай экономически болх тоабара, геттара ира социальни дешаш къоастадара дола де дезараш, уж чакхдахара ханаш.

Цул тІехьагІа бутт баьннаб. КПСС обкома бюро заседане белгалъяьха ханаш чакхъяьннай е хІанз чакхйоалаш латт. Фу даьд цу юкъа, республика партийни, боахамий кулгалхоша, мишта кхоачашду шоашта тІадехка декхараш? Цунах йола информаци республика общественностага дІакхачийтар нийса гІулакх да.

22 июле хиннача обкома бюро заседане эггара хьалха дукха эзараш нах балха боахкача Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене коллективе (отделене начальник А. Я. Спиридонов) хьахиннача чоалханеча социальни производственнии хьалах дийцар. Машиннаькъа къахьегамхой чІоагІа раьза бацар. шоай болх лерттІехь вІаштІехь ца баккхара, къахьегамен салаІарен режим телхаяра, социальни сфера йоаггІа терко ца яра. Из бахьан долаш тІехьагІо экономически хьокхамаш лохделар.

КПСС обкома бюро хинначул тІехьагІа, 8 августе машиннаькъа отделене къахьегама коллективай викалий собрани хилар, цига дакъа лоацаш вар парте обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев, иштта кхыбола республика партийно-боахамий кулгалхой, Къулбаседа - Кавказски машиннаькъа управленера викалаш.

Собране Іойнйшар машиннаькъахоша, шоай машиннаькъа Министерствагара, отраслеви профсоюза ЦК-ра, машиннаькъа управленегара, НГІАССР Министрий Советагара, облсовпрофагара, парте Грозненски городской а районни а комитеташкара балха тІа хьадехачун пакет.

Цар дІадехараш дукхагІча даькъе нийса да. Царех лаьца собрани хилале хьалха обкома хьалхарча секретара СССР машиннаькъа министрага Н. С. Конаревга хоам бир. Цар шоайла яьча договорах министра грозненски машиннаькъахой делегаци тІа а ийца, царна хетарашка, предложенешка ладийгІар. МПС-а машиннаькъа отделенена чуІе фусамаш хьалъяра лаьрхІа кхы а 1,5 миллион сом делар, иштта хьуна материалашца, шифераца, линолеумаца новкъостал де лаьрхІар.

Отделене предприятей материально - технически база чІоагІъе лаьрхІа укх шера Грознерча локомотивни депона пхиъ керда тепловоз хьакъоастаяй, отделене шоай гІишлон база хьаяра техникен механизмаши яла лаьрхІад.

Локомотивни бригадашта къахьегамах лу алапи эргадаккхара хьакъехьа де дезараш тІаийду, бийсан болх бечарна надбавкаш е бокъо еннай (тарифа тІа 40 процент) хІанзчул тІехьагІа транспорта болхлошта мах бала а ца безаш спецбарзкъаш хьатергда.

Цудухьа, хІанз машиннаькъахой беррига низ тІабахийта къахьегаш ба мовхьаш дІа-са кхухьачара тІехьадисар дІададкха, дІахьа лелача состава простояш лохъе гІерташ.

Бюро заседане кирпишкаш арахецара декхараш ца деш юкъагІдахарах ира критика йир «Чеченингушстройматериалы» яхача объединене кулгалхошта (генеральни директор Р. Т. Голбураев). Къаьстта теркам тІаухийтар, лаьтта чутакхарах во тІакхаьчараш пенаш дотта материалаца Іалашбе эшаш хилара. Бюрос тІадиллар лоацаьача хана кхычахьа баха ховшачарна цІеноши хьалдеча маезза кирпишк дІахецар вІаштІехьдоаккхилга. Тахан цу даькъе дукха хІама даьд. Нагахьа санна, 22 июлага кхаччалца во тІакхаьчараштa 200 эзар кирпишк мара дІаяхьийта ене, цул тІехьарча шин кІира — 80 эзар совгІа кирпишк дІаелар. ХІаьта, иштта во тІакхаьчача денз царна индивидуальни цІеноши хьалдара 4 миллион совгІа кирпишк дІаяхьийтай.

Цхьабакъда, цхьаккха дича а ала йиш яц «Чеченингушстройматериалы» объединене кулгалхоша шоашта тІадилла декхар дизза кхоачашду, аьнна. Республика гІишлош хьанз а тІехьа во Іалашъю пенаш доттача, кхыча материалашца. Лаьтта чутакхарах во тІакхаьчараштa кирпишк цун предприятеша дукхагІа арахецара чотагІа а ца ухийташ, «Чечингстрой» ПСМО подрядни организацешта йоаггІача бесса дІа ца йохийташ кІезигьяра чотагІа ахийтай, хІаьта дийнахьей-буси 160 эзар кирпишк дІакхахьийта езача царна 40 эзар мара кхахьийтаяц.

Городской пассажирски автотранспорта балха, аьлар бюро заседане, г. Грознера дуккха нах раьза бац. Бюрос тІадилларах водителашта къахьегам вІаштІехьбаккхарей алапи даларей, хІаьта иштта пассажирски транспортни организацеша социально-дегІакхувлара дешаш тохкаш яр облсовпрофи Грозненски горисполкоми. Цар водителашта къахьегамах алапи далара система эргаяьккхай, ремонтни службаш чІоагІъяра хьакъехьа де дезараш тІаийцад. Балха деношка лине тІа араюлача автобусий дукхал 11,5 процентага кхоачаш лакхъеннай, хІаьта цар рейсий дукхал 2953-гара 3100-га кхаччалца дегІаенай. ХІанз хоалуш дикагІа автобусаш лел №№ 7, 4 йолча маршрутех. Къаьстта дукха пассажирски транспорт лелача наькъашта ремонт яьй.

Цхьабакъда, даьчох салоІам баь Іе йиш яц. Транспорта балха тІа дукха кхоачамбоацараш да: гІулакх дара культура лоха я, графикаш телхаю. къаьстта водителий балха тІахьожам ца лоаттабеча кІиранденошка. Автомобильни транспорта территориальни объединене кулгалхочо Т. А. Ошаевс парте обкома бюрос тІадилла декхар кхоачашдарца цІенхаштта гІулакх леладе деза.

Республике баха нах кхачанца Іалашбелга тоадар — чІоагтІа лоархІаме декхар. Бюро заседане кІоаргта критически анализ йир маькха-булочни а макаронни а промышленноста, цун начальника Б. Я. Шайхаева беча балха. Кулгалхочо отрасле порядок оттаергья, аьнна, дош деннадар, хІаьта цун из кхоачашдара лоацца ха еннаяр. Ше денна дош кхоачаш ца а деш, цо ше декхарех мукъавоалийталга дийхар. КПСС обкомои Министрий Советои отрасль кулгалхошца чІоагІийр. Укхаза, маькх ю заводаш технически эргаяхара проблема белгалъяьккхай.

Обкома бюрос тІадехка декхараш во кхоачашду агропромышленни комплекса кулгалхоша. Шура кІезигагІа йоаккх Грозненски, Наурски, Шалински районий боахамашка (районий хьалхара секретараш Х. М. Витушев, А. А. Просвиров, Ю. Д. Усамов). БІарчча республика хьайицача шура дийнахьей-буси 12 — 15 тоннага кхоачаш кІезигагІа йоаккх. Къаьстта сагот дайт цхьайолча моттигашка шурий-товарни фермаша Іай лерттІа болх бергболаш чІоагІа кІийле хьа ца яро. Лохача темпашца Іана кийчо ю Урус-Мартановски, Нюжай-Юртовски, Ведински, Назрановски районашка (районий хьалхара секретараш В. Т. Сагаев, Х. Г. Бисултанов, С. И. Самойлова, А. А. Мякиев).

Нах шекарца Іалашбеча а деррига дика дац, республикера баьцадаарий тикаша шоай продукташца эцархой гІадкхувлац.

Иштта 22 июлера денз дІаяхача хано хьахьекхар шоашта тІадехка декхараш кхоачашдарца цІенхаштта гІулакхаш а леладеш парте областной комитета бюро хиннача къамалах кІоаргта выводаш хьан яьй, хІаьта из протоколашта лаьрхІа аргІанара «мероприяти» санна лаьрхІа тІа хьан ийцай. Хоалуча дикача толамашца цхьана, цхьайолча моттигашка, тІаийца решенеш кхоачашъеча ла йиш йоаца мекъал лелаю, духхьал цхьаьца чоалхане халонаш я, яхаш, бахьанаш а доахаш де дезачох кІалхара бовла гІерт.

ВАЙ МЕХКАХО— ІИЛМАЙ АКАДЕМЕ ЧЛЕН-КОРРЕСПОНДЕНТ

Укх деношка дог гІоздоаккхаш хоам хилар Алма-Атера: Курскиев Козлой Іаддарахьмана Казахски ССР Іилмай Академе член-корреспондент яха Іилма степень елар.

Іилма лагІаш тІа тІехь-тІехьа лакхагІвоалаш хьавоагІа Іаддарахьман. Ткъаь итт шу доалача хана цунна елар геолого - минералогически Іилмай кандидат яха цІи, цул тІехьагІа итт шу даьлча — геолого - минералогически Іилмай доктора цІи, хІаьта хІанз, 52 шу дузаш Іилмай Академе член-корреспондент хиннав цох.

Ткъаь итт шу гаргга йолча хана ерригa ший ха Іилман балха дІайохийташ къа хьийгад вай мехкахочо. Цу хана чухь Іаддарахьмана язъяь араяьккха шийтта монографи. Итт шу хьалхагІа цо яздь «Казахстана лаьттан чкъора геологически характеристика» яха книжка геологий, геофизикий, сейсмологий истола тІара дІа ца доала книжка а хинна дІаэттад.

Цул совгІа, Іаддарахьмана язъяь 120-нел совгІа Іилман статья араяьннай.

ХІанз Курскиев Іаддарахьмана болх бу Казахстана Іилмай Академе Института сейсмологе лабораторе заведующи волаш, укх карарча хана цо тохкаш я мохк маца агаргба хьалхе хьахайтара проблемаш.

Ю. ЮСУПОВ.

Болхлочо—ирача социальни проблемах

ЗаконагІа лела спекулянташ

Вай перестройка тІехьа да. Цудухьа вай дика кхетаду, цун наькъ тІа цхьан хана чоалхане халонаш хила йиш йолга. Цхьабакъда, из йиш яц цу халонаша денгара ди массаза доалл спекуляци кІоаргъеш хилар. Цо тха Нохч-ГІалгІайчене бІеха гизга маза тессаб. Харцахьа хургдац, нагахьа санна, аз спекулянташа къахьегача наькха вахара Іоткъам бу, перестройка кІалъют, аьлча. Тхо Назранера заводчанаш чІоагІа раьза дац районе а республике а цу зуламаца къовсам ца лоаттабеш хилара.

Са иждивене ялх дезалхо ва. Сона бетта цкъа стиральни порошока пачка эца цхьа талон лу. Из, ховш махиллара, са дезала кІезига я. Райисполкоме со теве гІертар, цу тайпара чоалхане хьал беррингача мехка а да, яхаш. Хетаргахьа, барзкъаш дутта средстваш ца тоъаш халонаш хургья, бакъда, из дика хІама дац. Цхьабакъда, боккхача дезала цу тайпара кІезига норма мара ца луш хила йиш яц. Мадарра аьлча, деррига кхетаде атта да: порошокеи сапайи доккхагІдола дакъа спекулянташка кхоач. ХІаьта, из иштта хиларах теша хала дац, из мадарра бІарггo безам бар районе массанахьа хьахиннача базаргашка ваха мара везац. Цигара саг цецвоаккхаш боккхача маьхах моллагІа дефицитни товари продукташи эца йиш я. Укхаза йокх пачках кхо сом доаккхаш порошок, галех 150 сом доаккхаш шекар, 30 сом доаккхаш конфетий коробкаш. Иштта, укхаза да Іаьржа кофе, индийски чай, импортни макаронаш...

Цхьан дешаца аьлча, укхаза безам бар эца йиш я.

Са а соца цхьана къахьегаш болча новкъостий а тика тІара гІьаленаш эца вІаштІехьдалац. Вешта аьлча, уж цига яц. Уж цу спекулянташка йохкаш я. ХІаьта царгара уж эцаш хилча шоаех доаккхачул кхозза-дизза дукхагІа ахча дала деза. Модж йоаша лезвеш, церга цІенъю паста, одеколон эцалга тхона проблема а хинна дІаэттай. ХІаьта базаргашка из деррига а долаш да.

Е кхыдола масал. Аз сай сесага керда барзкъаш эца лаьрхІар. Со цунца назрановски «толкучке» вахар. ХІаьта цига тхо цец-амагІ даьннача дисар. Хоза товш йола кхалнаькха коч спекулянташкара эзар сомал чухьнахьа хьаэца йиш яц. Дикача туфлейх 1200 сом доаккх. МаІача наьха лоаца пхьошаш долча пазата кочах — 150 сом. Из деррига а заводчаний кисанга хьежжа дац, хІана аьлча, цар бетта 200 сомал дукхагІа алапи эцац.

Шоана дагадоагІе, назрановски «толкучкера» спекулянтех антисанитарняхи шу хьалха «Правдас» дийцар. Цунах гІулакх хилар: цхьан юкъа базархой тоІабир. Спекулянташа моттиг хийцар, уж лоалахарча районе центре — Урус-Мартане кхаьчар. ХІаьта, хІанз уж цІабийрзаб.

✦ Базаргашка моллагІа дефицитни товар эца йиш я, цхьабакъда, геттара боаккхача маьхагІа.

✦ Мишта кхоач спекулянташка тикашкара йоаца хІамаш? Цу хаттара дола жоп хІана лехац правоохранительни органаша!

✦ ХІамаш хьа а ийеш юхайохкараш кооперативий «тховна» кІала ба.

ТІехьарча хана шоашта товр де бита спекулянташ геттара чурабаьнна хьувз. Цар шоай бІеха гІулакхаш гуччахьа а хІамах ца кхераш а леладу. Дицлац сона укх тайпара хІама. Райцентра автовокзала юххерча базарге къона кхалсаг паччахьалкхен производстве баькха налх хьа а бена килограммах тума а доаккхаш бохка дІаэттар. Цхьан хана из базархоша озалуш, шоаш саго зуй а хьожаш дора. ХІаьта, из цар кІезиг-кІезига бохкар. ХІанз-м яьшкайх бохк. Со цецваьккхар из иштта бІубенна, шек йоацаш хиларо: аз хьаттар: мичахьара денад Іа е даьтта, иштта дукха хІана доаккх Іа укхох?

Цо жоп делар: «Хьа гІулакх дац цунца! Дезе — эца, ца дезе — дІагІо!».

Халла милиционер хьа а леха, из дІадийцар аз цунга. Из даьтта дохкаш хинна кхалсаг милице Іочуйигар. Айса, сай декхар кхоачашдаьд, аьнна, хеташ дІавахар со, цхьабакъда! Цхьа кІира лаьннача гІолла сона из цу базар тІа хьалха санна даьтта дохкаш латташ бІаргаяйра.

Милице болхлой базарашка спекулянташ лувца гІерташ, кадай хьувзаш бІаргабайча, дега тоам хул. ЦаІ да-кх новкъа — цох хьабоалаш пайда бац. Укхаза базар еш а кара хІамаш йолаш а дукха нах лувц, бакъда, сона дага а да, из зулам дарах уголовни порядке саг бехктокхаме эзавац.

Спекуляцен кхераме лазар Нохч-ГІалгІайченех кхийтта па Іеш Къулбаседа-ХІирийченех, Черсий-Балкхаройченех, Дагестанах кхийттад. Из мадарра, шоана бІаргагургда Ростов-Баку автотрасса тІа гІолла Нальчикера денз Махачкале кхаччалца чакхдаьлча. Массанахьа трасса уллув гІолла гаьнашта кІала спекулянташ багІа. Царгара эца йиш я шийтта сомах растворими кофе банка, кхаь сомах йикъаь шура, иштта тикашка доацаш дола кхыдола товараш.

Мишта нийслу цу тайпара хІама? ГІулакх латт, цу зуламерча хІаманца къовсам лоаттабе декхарийла бараш «мичахьара ух базархошта цу тайпара дефицитни товараши продукташи» яхача хаттара жоп дала лаьрхІа ца хиларах.

Город Грознерча баьццарча рынке гІол шо. Укхаза дуккхача шерашка юртбоахама продукци юхайохкараш цхьа нах ба. Цар из рынке баьхкача юрташкарча къахьегамхошкара хьаийю. Теша хала да. Грознерча милице Заводской райотдела болхлошта царех хІаравар вовзац, аьлча. Цхьабакъда, хІанзалцца царех цхьаккха а бокъонца из проблема къоастае, спекулянташ бехктокхаме оза хьежавац.

Спекулянташа леладеча ла йиш йоацача хІамаех дувцаш, ер факт дага ца ехача Іелац. Ер шу дІадолалуш, республике талонех шекар дохкара норма 3 килограммагара 1 килограммага кхаччалца лохъелар. ХІаьта, нахага йоахар шекара фондаш ца хиларах нийсденнад из. Сона тІехьагІо моттигерча кепайоазон тІара махарра, цу хана торговле министерства предприятей складашкара спекулянташка 500 тонн гаргга шекар кхаьчар. ХІаьта, из бахьан долаш, сона ховш цхьаккха саг бехктокхаме эзавац.

Цул совгІа, перестройка процессе хьахиннаб законагІа лела спекулянташ. Аз дувцар цхьаболча кооператорех да. Мадарра аьлча, кооперативаш обществана пайдане я. Цхьабакъда, аз из иштта кхетаду: бокъонца йолча кооперативаша эггара хьалха цхьа хІама хьаде, цхьа моллагІйола продукци хьалкхее еза, тІаккха, из рынке дІаяхийта еза. ХІаьта, тхо долча мишта хул?

Тха районе, хІаьта, иштта ерригача автономни республике а догІа дийлхачул тІехьагІа буц тІайоагІаш санна тайп-тайпара кооперативаш, торгово-закупочни ларекаш, тикалгаш, шашлычнеш, пекарнеш хьахиннай. Царех цхьанне а хьаховш цхьа килограмм продукци хьалкхеяц, мадарра аьлча, колхозашкареи совхозашкареи, паччахьалкхен тикашкара дарегІа хьа а ийеш кхо мах а боаккхаш юхайохк.

Уж кооператораш бац, законагІа лела спекулянташ ба.

Масала, тха завода юхе я цу тайпара баьцадаараш дохка массехк ларек. Шоаех кооператораш оалаш болча цар даьша боахамий кулгалхошца, паччахьалкхен тикай директорашца барта а болаш паргара килограммах 20 кепиг дале помидораш хьа а ийш, завода болхлошка сомах юхайохк. Тхо уж паччахьалкхен тикашкара эца йиш йолаш дац, хІана аьлча, кооператораша тхога хІама хьакхачийтац.

Рузкъана тІехьабаьннача базархоша массаза баьцадаарий, сомий маьхаш лакхду. Тха республике — сомий, баьцадаарий, харбазий, пастай мехка, хІанз сезон юкъекхаьчача хана рынке помидорий килограммах ши сом доаккх, нарсех кхо сом, харбазех — цхьа сом. Ла йиш йолаш хІама дий-теш из?

Хьалха тика тІара хьоар эца йиш яр. ХІаьта хІанз из дац. Кооператораша цунах дефицит яьй. Цар тикашкара деррига хьоар хьаэц, тІаккха, цунах ховш махиллара антисанитарни хьалашка харцахьа-бакъахьа изделеш хьа а еш, уж тикашкарчул шозза-диазза езагІа дІайохк.

Из коопераци яц, хІаьта гуччахьара спекуляци я. Из болхлочун вахара боарама морально а материально а Іаткъ. ХІана аьлча, оаха, болхлоша хІара кепиг къа а хьийге хьадоаккх, цудухьа тхона из деза да. Сона хетачох, цудухьа тахан спекуляции, социальни проблема из хиларах тарра политически лоархІам тІа йоалаш латт. Цудухьа, цу зуламаца къовсам лоаттабеча ледарло гучаялийта йиш яц.

Укх мугІарашта кІала кулгаш язде йиш йолаш я тха завода ерригa коллектив.

Х. ОЗДОЕВ.
«Электроинструмент» завода болхло.
г. Назрань.

Нохч-ГІалгІай АССР.
(Укх шера 29 августе арадаьнна «Правда» яха газет).

ПРОЕКТ

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Закон

I. Юкъара положенеш

Статья 1. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара дардаш.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржилга чакхдоакхх цхьанмандатни хоржамий округашка гІолла массане дакъа лоацача, цхьатаррарчеи духхьаларчеи харжара бокъон кІийлен тІа, къайлагІа кхаж а тоссаш.

Статья 2. Массане дакъа лоацаш кхаж тассар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар массане дакъа лоацаш да: харжа а хержа хила а бокъо я 18 шу даьннача Нохч-ГІалгІай АССР гражданий.

Хьаваьннача моттигаца, социальни а вахара тарон а къалаца, цІека бесаца а къаманца а, маІа е кхал хиларца, бувца мотт моллагІа хиларца, ди лелабарца е ца лелабарца, хІанз шоаш баха-ча моттиге яьккхача ханаца, бу болх моллагІа хиларца дувзаденна цхьанна тайпара духхьале е кхыча бесса доазув оттаде йиш яц Нохч-ГІалгІай АССР гражданий хоржамий бокъонна.

Хоржамашка дакъа лацац психически цамогаш болчар а судо хьаькъала чура баьнна лаьрхІараша а, лийца чубоахкараша, хІаьта суда решенегІа низагІа дарба де бахийтараша.

Статья 3. Хоржамаш дара цхьатарра йола бокъо.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар цхьатарра бокъо йолаш да: хІара хоржама округе гІолла цхьа голос я харжархочун: хоржамашка цхьатаррарча бокъонегІа дакъа лоац харжархоша.

Кхалнаьха а маІача наьха а цхьатарра хоржамий бокъонаш я.

Берригача гражданашта цхьана хоржамий бокъонаш йолаш ба тІема гІулакх дераш.

Статья 4. Духхьалара хоржамаш де бокъо хилар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар духхьалара да: халкъа депутаташ гражданаша хорж юкъарчал доацаш.

Статья 5. КъайлагІа кхаж тассар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржача кхаж къайлагІа тосс: кхаж тоссарий лоІама тІахьожам лоаттабелга дехк.

Статья 6. РСФСР а кхыча союзни республикай а гражданий хоржамий бокъонаш.

РСФСР а кхыча союзни республикай а гражданий Нохч-ГІалгІай АССР территоре тІа, Нохч-ГІалгІай АССР гражданий санна, бокъо я хоржамашта юкъе дакъа лаца а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла хержа хила а.

Статья 7. Хоржамий комиссеша хоржамаш дар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар Іалашду хоржамий комиссеша, уж вІашагІъехк къахьегама коллективай, дийнахьа дешар хьехача юкъерча лаьрххІачен лакхерчен дешара заведеней дешархойи студентийи коллективай, общественни организацей, харжархой бахача хулача а тІема доакъошка тІема гІулакх дерий а собраней викалех.

Статья 8. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий хоржамаш кийчдечеи уж чакхдоахачеи гласность хилар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий хоржамаш хоржамий комиссеша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша кийч а ду, чакх а доах гуччахьен гласность йолаши.

Хоржамий комиссеша хоам бу гражданашка шоай балхах, хоржамий округаш вІашагІйохкарах, хоржамий комиссей составах, уж йолча моттигах, цар болх беча ханах, харжархой спискаех. Хоржамий комиссеша гражданашка дІайовзийт депутаталла кандидаташта регистраци яра итогаш, регистраци яьча кандидатий биографически даннеш, хІара кандидата тІехьа кхаж тассара результаташи хоржамий итогаши.

Хоржамий комиссей заседанешка, цу даькъе депутаталла кандидаташта регистраци еча а, кхаж тоссилга дІадоладалехьа хоржамий яьшкашта пломбаш оттаеча е цхьа белгало яь уж дІакъовлача, хоржамий участке кхаж тессараш дагарбеча, округе гІолла хоржамий результаташ миштад хьожача а хоржамий юкъара итогаш еча а хила бокъо йолаш ба къахьегама коллективай, общественни организацей, харжархой бахаш болча моттигашкарча а тІема доакъошка тІема гІулакх дерий а собраней, окружной хоржамий комиссей, паччахьалкхен Іаьдала органий викалаш, доверенни бола нах, хІаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалаш. Лакхе белгалбаьча викалий полномочешта тешал деш доагІ-доагІа документаш е къахьегама коллектива, харжархой бахача моттигашка а тІема доакъошка тІема гІулакх дерий а собраней решенеш хила еза. Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тоссача помещенешка е хоржамий комиссей заседанешка викалаш хила ловш хиларах хоам бе боагІа йоагІ-йоагІача хоржамий комиссешка, хоржамаш хилалехьа шин денал тІехьа а ца беш. Белгалбаь викалаш хоржамий комиссей балха юкъелелхилга дехк.

Хоржамий комиссеша, паччахьалкхен а общественни а органаша, къахьегама коллективаша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна материалаш тел массови информаце средствашта.

Статья 9. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара кийчо ечен из чакхдоаккхачеи гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша лоаца дакъа.

Къахьегама коллективашка, общественни организацешка, дийнахьа дешар хьехача юкъерча лаьрххІачен лакхерчен дешара заведеней дешархой студентий коллективашка, нах бахача моттигашка а тІема доакъошка тІема гІулакх дерий а собранешка санна, Нохч-ГІалгІай АССР гражданаша дакъа лоац Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара кийчо ечен из чакхдоаккхачеи хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гІолла а юкъарчал доаццаш а.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи къахьегама коллективаша а общественни организацеша а хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гІолла санна дакъа лоац юкъарчал доаццаш а.

Статья 10. Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабара бокъо.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо йолаш я къахьегама коллективаш, общественни организацеш, дийнахьа дешар хьехача юкъерча лаьрххІачен лакхерчен дешара заведеней дешархойи студентийи коллективаш, харжархой бахаш болчен бІухой тІема доакъошкеи хула собранеш.

Статья 11. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташта харжархоша тела наказаш.

Харжархоша шоай депутаташта наказаш тел.

Наказаш телара, царна обобщени яра, царга хьажара, уж кхоачашделга вІаштІехьдаккхара порядок оттаю СССР, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР законаша.

Статья 12. Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутата статус должностной гІулакхаца вІашкайоагІаш ца хиларах.

Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Советана чубоагІа, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председателагара дІаиккхача, Нохч-ГІалгІай АССР ведомствай кулгалхой, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча суда председатель а членаш а, Нохч-ГІалгІай АССР ведомствай кулгалхой, Керттера паччахьалкхен арбитр а паччахьалкхен арбитраш а, Нохч-ГІалгІай АССР конституционни надзора Комитета председатель а членаш а цу цхьан ханна Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хила йиш йолаш бац.

Статья 13. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжарца ювзаенна расходаш. Хоржамашта материальни Іалашо елга.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш паччахьалкхен чотагІа ю. Предприятей, учреждений, организацей, общественни организацей а къаьст-къаьстача гражданий а средстваех пайда эцилга дехк.

Предприятеша, учреждениша, организацеша хоржамий комиссешта дІалу хоржамашта кийчо яран уж чакхдахаран эша помещенеш, оборудовани, транспорт.

Нохч -ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташа, цар доверени наха, харжархоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна расходаш йиц.

Статья 14. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа кандидаташ харжара хьакъехьара законодательство толхадарах бола бехктокхам.

Низбара, харцо лелаяра, кхерам тІатувсара е кхыча наькъаца харжархо хила а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла харжийта а, хоржамашта хьалхара агитаци яра йола Нохч-ГІалгІай АССР гражданина бокъо паргІатта чакхъяккхара духьале ю нах, хІаьта иштта хоржамий документаш тІа харц хІама даь, ховшше а кхаж тессараш харцахьа дагарбаь, кхаж тассара къайле гучаяьккха е укх Закона яхар толхадеш дола кхыдола хІама даь хоржамий комиссей членаш, паччахьалкхен а общественни а организацей гІулакхаш тІара нах Закона оттадаьча тайпара бехктокхаме оз. Депутаталла кандидатах лаьца харцахьарча сведенешта кепатеха е кхыча наькъаца уж дІайоаржаяь нах а бехктокхаме оз.

Депутаталла кандидата ер закон толхадаь моттиг хилча ше даьр нийса доанилга дІахайт цунга йоагІаш йолча окружной хоржамий комиссе, нагахьа санна шозлагІа а цо нарушени йой — окружной хоржамий комиссе яьча представленегІа Центральни хоржама комиссе йиш я депутаталла цу кандидата регистраци ярах йола решени дІаяккха.

Хоржамашта кийчо еча е уж чакхдаьначул тІехьагІа хоржамех дола законодательство толхадарах хоржамий комиссешка, паччахьалкхен а общественни а органашка кхаьчача заявленешка хьож кхо ди чакхдалалехьа, хІаьта хоржамаш долча дийнахьа кхаьчарашка — цхьаккха хьем ца беш.

II. Хоржамаш де оттадареи хоржамий округаш хьаяреи порядок

Статья 15. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржилга оттадар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржилга оттаду Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий полномочей ха чакхъяла биъ беттал кІезигагІа йоацаш ха йисача хана.

Хоржамаш хулача денах бола хоам кепайоазон тІа арабоакхх.

Статья 16. Хоржамий округаш вІашагІйохкар.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара вІашагІйол 175 хоржамий округ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара хоржамий округаш вІашагІъехк депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе халкъа депутатий районни, городской (республикана карайолча городий) Советий е цар президиумий представленегІа.

ХІара хоржамий округера хорж Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета цхьа халкъа депутат.

Хоржамий округий спискаш, цар доазонаши окружной хоржамий комиссеш йола моттигаши белгал а йоахаш, Центральни хоржамий комиссе кепатох хоржамаш де оттаьча ханал кхаь беттали ах беттали тІехьа ца доалийташ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йола хоржамий округаш дукхагІча даькъе цхьатаррарча боараме харжархой юкъе а боагІаш, Нохч - ГІалгІай АССР ерригача территоре тІа вІашагІъехк. Хоржамий округий доазонаш оттадеча хана теркалду Нохч-ГІалгІай АССР административно-территориальни дІа-хьа екъар. ХІара хоржама округе хила безача харжархой норма Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето оттаю.

III. Хоржамий участкаш

Статья 17. Хоржамий участкаш вІашагІйохкар.

Хоржамий округашка гІолла Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржача кхаж тоссилга чакхдаккхаран голосаш дагаръяран хоржамий округашта чуйоагІача районий, городий, городашкарча районий территори хоржамий участкашка екъ. Хоржамий участкаш иштта хьаю тІема доакъошка, доакъош долча хоржамий округашта чуйолх уж.

Гаьнарча а тІакхача хала долча а районашка нах болча моттигашка хьае йиш я хоржамий участкаш, йоагІйоагІача моттигашка йолча хоржамий округашта юкъейоагІа уж.

Статья 18. Хоржамий участкаш хьаяра порядоки нормеи.

Хоржамий участкаш хьаю районни, городской (района чуйоагІача городашкара дІаиккхача), городашкарча районни халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша, окружной хоржамий комиссеца барта а йолаш. ТІема доакъошка а хІаьта иштта гаьннарчеи тІакхача хала долчеи моттигашка хоржамий участкаш хьаю халкъа депутатий моттигашкарча Советаша е цар президиумаша доакъой е бІуна соединеней командираша еча представленегІа.

Хоржамий участкаш вІашагІъехк хоржамаш хилалехьа ши бутт хьалха. ТІема доакъошка, хІаьта иштта гаьннарчеи тІакхача хала йолчен районашка хоржамий участкаш хьаю цу юкъа, хІаьта къаьстача хьалашка — хоржамаш хилале пхе денал кІезигагІа йоацача хана.

Хоржамий участкаш вІашагІъехк 20-нел кІезигагІа боацаш а 3000-нел дукхагІа боацаш а харжархой чубоагІаш.

ЙоаггІаш йолча моттигерча халкъа депутатий Советто е цун президиумо хІара хоржамий участка доазонах хоам бу, участкови хоржама комисси а кхаж тосса помещени а мичахьа я белгалдоакх.

IV. Хоржамий комиссеш

Статья 19. Хоржамий комиссей система.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржилга чакхдаккхара хоржамий комиссеш вІашагІъехк:

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси;

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара окружной хоржамий комиссеш;

хоржамий участкови комиссеш.

Статья 20. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси вІашагІйоллар.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара Центральни хоржама комисси вІашагІйолл Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето гуччахьа е къайлагІа кхаж а тоссаш, районни, городской (республика карайолча городий) халкъа депутатий Советий е цар президиумий предложенеш теркал а еш, хоржамаш хилале биъ беттал кІезигагІа йоацача хана, председатель, председатела ши заместитель, комиссе секретари 15 члени чу а воагІаш.

Центральни хоржама комиссе полномочей ха — пхи шу.

Статья 21. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе полномочеш.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе:

1) ер Закон чакхдаккхара Нохч-ГІалгІай АССР дерригача доазон тІа тІахьожам а лоаттабу, из цхьатарра чакхдоаккхилга Іалаш а ду, нагахьа эшаш хилча, ер Закон дашхийта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета-га кхайк;

2) хоржамий комиссей балха лостам тел; хоржамий комиссей составе хувцамаш дара порядок къестаю;

3) хоржамий округаш вІашагІъехк;

4) хоржамий комиссешта ахчан средстваш дІа-юха екъ; хоржамий комиссеш помещенешца, транспортаца, бувзамаца Іалашъяра тІахьожам а лоаттабу, хоржамашта материально - технически Іалашо яра кхыдолча, дешашка а хьеж;

5) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара хоржамий бюллетеней формаш белгалъю, харжархой спискаш, хоржамашта хьалхарча собраней а хоржамий заседаней а протоколаш, хоржамий яьшкайн хоржамий комиссей печатийн образецаш оттаю, хоржамий документаш лорадара порядок оттаю;

6) хоржамаш кийчдарцеи чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех Нохч-ГІалгІай АССР министерстваша, паччахьалкхен комитеташа, ведомстваша, кхыча паччахьалкхен а общественни а органаша деча хоамашка ладувгІ;

7) хержача депутатташта регистраци ю, бІарчча хьанийцача Нохч - ГІалгІай АССР-е гІолла хиннача хоржамий итогаш ю, хоржамий итогех бола хоам а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла хержарий список а кепайоазон тІа арайоакхх;

8) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета мандатни комиссега дІалу депутатий полномочешка хьажара хиланза даргдоаца документаци;

9) хоржамаш юхадарца дувзаденна дешаш къестаду;

10) Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ юхабахар вІаштІехьдаккхарца дувзаденна дешаш къестаду;

11) юкъера дІабаьннача депутаташта метта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржилга оттаду, уж хоржамаш чакхдоахилга Іалашду;

12) хоржамий комиссей, хоржамашта хьалхарча окружной собраней решенейн гІулакхийн хьакъехьа ухача заявленешка а жалобашка а хьеж, комиссейн собранейи решенеш дІайоах, уж кхоачашъелга цхьан юкъа соцаду е цу дешаех кхыйола решенеш тІаийю; Центральни хоржама комиссе:

се яь решени кхы хувца йиш йолаш яц:

13) укх Законацен Нохч-ГІалгІай АССР кхыча законашцен йоаггІача тайпара кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 22. Хоржамий окружной комиссеш вІашагІйохкар.

Хоржама окружной комисси вІашагІйолл хІара хоржама округе гІолла Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржа хоржамаш хилале кхаь беттал кІезигагІа йоацача хана, 11—15 член юкъе а волаш.

Хоржама окружной комиссена чубоагІа викалаш могабу къахьегама коллективаша е цар советаша, дийнахьа дешар хьехача юкъерча лаьрххІачен лакхерчен дешара заведеней дешархойи студентийн коллективаша, республикански, районни, городской, городашкарча районни общественни организацей органаша, нах бахача моттигашкарча харжархойи тІема доакъошкарча тІема гІулакх дерийн собранеша. Комиссешта юкъебахийта викалаш могабеш йола къахьегама коллективаши общественни организацеши къоастара, йоаггІача халкъа депутатий Советий е цар президиумий эшшача хана йиш я, хоржамий округерча къахьегама коллективайн общественни организацейи уполномоченней совещанеш е.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш вІашагІъехк Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо гуччахьа е къайлагІа кхаж а тоссаш.

Окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоал Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла хержарий полномочеш Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето нийса лаьрхІачул тІехьагІа.

Статья 23. Окружной хоржамий комиссе полномочеш.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржама комиссе:

1) округа доазон тІа ер Закон кхоачашдара тІахьожам лоаттабу;

2) участкови хоржамий комиссей балха лостам тел; округерча хоржамий участкашта цхьан тайпара номераш тел;

3) халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительнии распорядительнии органаша, предприятей, учреждений, организацей кулгалхоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех деча хоамашка ладувгІ;

4) харжархой спискаш оттаяргеи уж массанена дІайовзийтаргеи хьеж;

5) депутаталла кандидаташ оттабелга вІаштІехьдоакхх;

6) хоржамашта хьалхара окружной собранеш гул а ю, чакх а йоах;

7) Депутаталла кандидаташта а цар доверенни наха а регистраци ю, царна доаггІаш дола удостоверенеш дІател, депутаталла кандидатий биографически даннеш тІа йола плакаташ арахецилга Іалашду;

8) къахьегама коллективашцеи общественни организацешцеи цхьана вІаштІехьдоакхх къахьегама коллективашка санна, иштта нах бахача моттигашка а депутаталла кандидатий харжархошцара вІашагІкхетараш чакхдоахилга;

9) хоржача округерча хоржамий бюллетена текст чІоагІъю, бюллетенаш кийчделгеи участкови хоржамий комиссешка уж дІакхоачийтилгеи Іалашду;

10) хоржамий округе хиннача хоржамий результаташ миштад хьож, уж кепайоазон тІа арадоах, хержача депутата удостоверени дІалу;

11) цІаьхха кхаж тоссилга а цІаьхха хоржамаш делга а, хІаьта иштта дІабаьннарашта метта депутаташ хоржилга вІаштІехьдоакхх;

12) депутат юхаваккхарца дувзаденна дешаш къестаду;

13) участкови хоржамий комиссей, окружной хоржамашта хьалхарча собраней решенеех гІулакхехи йолча заявленешка а жалобашка а хьеж, царех решенеш тІаийю;

14) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 24. Хоржамий участкови комиссеш вІашагІйохкар.

Хоржама участкови комисси хьаю хоржамаш хилалехьа 45 денал кІезигагІа доацаш хьалха, 5—19 член чу а воагІаш. Эшаш моттиг хилча йоагІ-йоагІача халкъа депутатий Совета е цун президиума решенегІа участкови хоржама комиссе дукхала состав хувца йиш я.

Хоржама участкови комиссена чуболхаш бола викалаш могабу къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей районни, городской, гродашкарча районни органаша, цар юххьанцарча организацеша, бахача наьха общественни самодеятельноста органаша, нах бахача моттигашкарча харжархойи тІема докъошкарча тІема гІулакх дерийн собранеша.

Болх беш 300-нел дукхагІа саг волча къахьегама коллективашка участкови хоржама комиссе викалаш оттабе йиш я цехий, отделий, участкай, бригадай, предприятей, учреждений, организацей, кхыча подразделений коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделешка болх беш 50-нел кІезигагІа воацаш саг вале. Цунца цхьана массехк коллектива собранеш вІашагІтеха е йиш я.

Участкови хоржамий комиссеш вІашагІъехк халкъа депутатий районни, городской (района карайолча городашкара дІаиккхача) Совета е цар президиумаша, гуччахьа е къайлагІа кхаж а тоссаш.

Укх 22-ча статья тІа оттаьча бесса, участкови хоржамий комиссей полномочей ха чакхъяларца цхьана.

Статья 25. Хоржама участкови комиссе полномочеш.

Хоржама участкови комиссе:

1) участкерча харжархой спискаш оттаю;

2) харжархой список харжархошта дІайовзийт, спискаш тІа нийса доацарий хьакъехьара заявленеш хьа а нийце, царга хьож, цу тІа доагІаш дола хувцамаш дара дош къоастаду;

3) укх Закона 31-ча статья тІа белгалдаьчча бесса, харжархошкара хьайю конвертана чуйоахка цар решенеш, харжархой лоІама къайле гуча ца йоаккхилга Іалашду;

4) бахача наха дІайовзийт участкови хоржама комисси йола моттиг а цо болх бу ха а, хІаьта иштта хоржамаш хула ди, кхаж тосса моттиг;

5) кхаж тассара помещенеш а хоржамий яьшкаш а кийчъелга Іалашду;

6) хоржамаш долча дийнахьа хоржама участке кхаж тоссилга вІаштІехьдоакхх;

7) хоржама участке кхаж тессараш дагарбу;

8) хоржамаш делга кийчдаран кхаж тоссилга вІаштІехьдаккхаран хьакъехьарча заявленешкеи жалобашкеи хьож, царех решенеш тІаийю;

9) укх Законаца йоагІа кхыйола полномочеш чакхйоах.

Статья 26. Хоржамий комиссей болх вІаштІехьбаккхар.

ЙоагІ-йоагІача комиссе хьалхарча заседане хорж хоржама комиссе председатель, председатела заместителаш, секретарь.

Хоржама комисси вІашагІйолларах йола решени а цун кулгалхой харжарах бола хоржама комиссе соцам а харжархошка дІабовзийт.

Хоржама комиссе заседанеш дешаш къестаде йиш йолаш я, нагахьа санна царна юкъе дакъа лоацаш комиссена юкъебоагІарех шин даькъал кІезигагІа беце. Комиссе решенеш тІаийю комиссена чубоагІарех дукхагІбараша гуччахьа е къайлагІа кхаж а тоссаш. Цун решенена раьза боацача комиссе члений бокъо я шоашта хетар къаьстта Іо а яздаь, хоржама комиссе заседане протоколаца дІадала.

Шоай компетенцега хьежжа тІаийца хоржамий комиссей решенеш ерригача паччахьалкхени общественни органаша, предприятеша, учреждениеша, организацеша кхоачашъянга яргІйоацаш я.

Хоржама комиссе решенешта а цун гІулакхашта а раьза ца хуле, лакхе латтача хоржама комиссега дувцийта дІачудала йиш я из дош, хІаьта укх Закона тІа белгалъяьча моттигашка диллача суде а.

Хоржама комиссе член, цу даькъе председатель, председатела заместитель, секретарь юкъе а болаш, комиссе решенегІа хоржамашта кийчо ечеи уж чакхдоахачеи юкъа мукъабовлийта йиш я производственни е служебни декхарех, хоржамаш чакхдахара хьожаьйча средствай чотагІа юкъара алапи а телаш. Хоржамашта хьалхарча кампане къаьст-къаьстача этапашка, окружной хоржама комиссена из иштта эш, аьнна хете, хоржама комиссе цхьаькха цхьа член а мукъавалийта йиш я.

Хоржамий комиссешта юкъебоагІа нах комиссе шоаш беча балхах мукъабовлийта йиш я шоаш заявлени язйича, уж комиссей составана юкъе хьожабаьча йоагІйоагІача къахьегама коллективо, общественни организаце органо, нах бахача моттиге яьча харжархой а тІема доакъошка тІема гІулакх дерий а собранеша е бахача наьха общественни самодеятельноста органо яьча представленегІа, хІаьта иштта укх Закона 35-ча статья тІа белгалъяьча порядкагІа.

Хоржамий комиссешта юкъебохийта керда викалаш белгалбелген чІоагІбелген чакхдоакхх укх Закона тІа оттаяьча порядкагІа.

Статья 27. Шоай полномочеш чакхъяхара хоржамий комиссешта гІо дар.

Паччахьалкхени общественни органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш, гІулакхера нах декхарийла ба шоай полномочеш чакхйоахача хоржамий комиссешта гІо де, цар балха эшаш йола сведенеши материалаши дІатела.

Хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешашка хьажа а хьежа, кхаь денал тІехьа ца доаккхаш хоржамий комиссена жоп дала декхарийла йолча паччахьалкхени общественнии органашка, предприятешка, учрежденешка, организацешка, гІулакхерча нахага кхайка бокъо я хоржамий комиссе. хІаьта уж кхаь денал тІех ца доалийташ оттадаь дош дувца а хоржама комиссена жоп дала а декхарийла ба.

V. Харжархой спискаш

Статья 28. Харжархой спискаш оттаяра порядоки.

Харжархой список хІара хоржама участке гІолла оттаю, хоржамий участкови комиссе председателеи секретареи кулгаш язду цу тІа. Список оттаеча балха юкъе дакъа лацара хоржама участкови комиссе юкъебоалабе йиш я общественноста викалаш.

Халкъа депутатий городской, городашкарча районни, поселкови юртен (станични) Советаша харжархой учет елга вІаштІехьдоакхх, доагІдоагІача доазон тІарча харжархоех харжархой спискаш оттаяра хиланза яргІйоаца сведенеш хоржама участкови комиссешка дІа а лу.

ТІема доакъошкарча харжархой — тІема гІулакх дерий, хІаьта иштта цар дезалийи кхыболча харжархойи, нагахьа санна тІема доакъош долча районашка бахаш уж бале, спискаш оттаю тІема доакъой командираша хьаенна даннеш ларде а лоацаш. ТІема доакъошка бахаш боаца тІема гІулакх дераш харжархой спискашта юкъебоалабу шоаш бахача моттиге юкъерча бокъонегІа.

Харжархой тайпан цІераш харжархой списка тІа дІаязъю кхаж тоссилга вІаштІехьдаккха аьттув болчча тайпара.

Статья 29. Гражданаш харжархой спискана юкъебахьара порядок.

Харжархой спискана юкъехьу хоржамаш деча денга е цу дийнахьа 18 шу даьнна, список оттаеча хана даим е ханна ювцача харжархой участка доазон тІа бахаш кхаж тоссача дакъа лаца бокъо йолаши бола Нохч-ГІалгІай АССР беррига гражданаш.

Кхыча хоржамий участкашкарча харжархой спискашта юкъевахьа йиш яц харжархо.

Статья 30. Гражданашта харжархой спискаш йовзийтари харжархой списка тІа долча гІалатех лаьца латкъа бокъо хилари.

Харжархой спискаш массанена а дІайовзийт хоржамаш хилале пхийтта ди хьалха.

Харжархой список йовза а из нийса оттаьйий хьажа а таро лу гражданашта хоржамий участкови комиссе помещене чу.

ХІара гражданина бокъо лу спискана юкъе цахьош витар, харцахьа юкъевахьар е спискана юкъера дІаваккхар, хІаьта иштта харжархочох долча даннешкара нийса доацараш дувцаш латкъа. Списка тІарча нийса доацарех йолча заявленега хьож шин денал тІех ца доаккхаш, хІаьта хьалхагІа а хоржамаш долча дийнахьа а — хьем боацаш заявленега хьажа. списка тІа тоаде дезар тоаде е цун заявлени хьатІа ца эцара кІал кІийле а йолаш йолча решене копи леткъачунга дІаяла декхарийла я хоржама участкови комисси. Хоржамаш хила пхе денал кІезигагІа ха ца йисача хана из решени лоткъае йиш я районни (городской) халкъа судага, цу жалобага хьажа еза из кхо ди далалехьа. Районни (городской) халкъа суда решени тІеххьара я. Халкъа суда решенегІа доаггІача тайпара харжархой списка тІа хувцамаш ду цу сахьате хоржамий участкови комиссе.

Статья 31. Баха моттиг хийцача гражданий хоржама бокъо Іалашъяр.

Харжархой спискаш кепатехачул тІехьагІа хоржамаш хула ди хьатІакхаччалца ваха моттиг хийцача харжархочун бокъо я депутаталла кандидатах йола ший решени конверта чу а елла. участкови хоржама комиссега дІаяла. Харжархочо паспорт е кхыйола удостоверени хьахьекхачул тІехьагІа харжархой списка тІа цох йоаггІаш йола белгало ю участкови хоржама комиссе. Харжархо тІа а волаш дІакъайлача конверта участкови хоржама комисси вІашагІъеллача Совета печать тох. Конверт лорабарах бола бехктокхам участкови хоржама комиссена тІалатт.

VI. Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабари царна регистраци яри

Статья 32. Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабар хоржамаш хилалехьа кхо бутт хьалха дІа а доладу, ши бутт хьалха чакх а доал.

Депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоакхх хоржама округ йолча доазон тІарча предприятей, учреждений, организацей къахьегама коллективай собранешка (конференцешка), дийнахьа дешархой а студентий а коллективашка. 300-нел кІезигагІа саг воацача къахьегама коллективашка, дешархойи студентийн коллективашка депутаталла кандидаташ увттабу кхыча коллективашца цхьана еча собранешка (конференцешка). цу хана болх бу нах. дешархой а студенташ а 300-нел кІезигагІа боацаш хила беза.

Общественни организацешкара Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоакхх городашкарча районни, городской районни, республикански организацеша.

Депутаталла кандидаташ оттабара нах бахача моттигашка харжархой гулъю собранеш йоагІ-йоагІача халкъа депутатий Советашца е цар президиумашца цхьана ю окружной хоржамий комиссеша шоай инициативагІа еш санна, хоржама цу округерча 100-нел кІезигагІа воацача харжархочо хьаллоаце бахача наьха общественни самодеятельноста органа инициативагІа а. Шоаш бахача моттиге харжархоша собрани ярах йолча предложенега йоагІ-йоагІача халкъа депутатий Советаца е цун президиумаца цхьана хьажа еза окружной хоржама комисси кхо ди далалехьа. Нагахьа санна из предложени тІаэце, собрани ю ди, ха, моттиг белгалъю, кхо ди далалехьа цох хоам бу округерча харжархошка. Харжархой бахача моттиге собрани ярах йола предложени тІа ца эцаш ют, нагахьа санна бахача наьха общественни самодеятельноста орган цу хоржама округа доазон тІа еце е цу органа инициатива цу деша хьакъехьарча заседане протоколаца хьаллаьца еце. Нагахьа санна харжар-

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Закон

(ДIахододар. Долалур 2-ча оагIо тIа).

хой бахача моттиге собрани ярах йола предложени хьал ца лоаце, бахача наьха общественни самодеятельноста органага бахьан доашха а доашхаш, решене копи дIалу. Цу решенена раьза ца хуле Центральни хоржама комиссега латкъа йиш я, хIаьта цо баь соцам тIеххьара ба. Собране соцам тIаэца йиш я цига хоржама округа доазон тIа бахача харжархоех 300-нел кIезигагIа саг веце.

Депутаталла кандидаташ увттабара йола тIема гIулакх дерий собранеш гулъю тIема доакъой командоване. Нагахьа санна тIема гIулакх дерий юкъара собрани е йиш ца хилча, собранеш ю подразделенешка.

Собрани хьеллаш собране баьхкараштa регистраци яра итогий кIийлен тIа хьакхайкаду из соцам тIаэца бокъо йолаш я е яц. Из чакхъяккхара хорж президиум е председатели секретари.

Къахьегама колективагара, дешархой е студентий коллективагара, массехк коллективо цхьана яьча собранегара, общественни организацегара, харжархой бахача моттиге яьча а тIема доакъошка тIема гIулакх дераша яьча а собранещкара Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла цхьа кандидат оттаву.

Ши эзарнел совгIа саг волча къахьегама коллективашка депутаталла кандидаташ белгалбу подразделеней собранеша, 200-нел кIезигагIа боацаш болх беш нах болча объединенеша, предприятеша, организацеша.

Собранешка (конференцешка), общественни организацей органашка хьаду цхьаккха хьовзам боацаш кандидатураш ювцара эша хьалаш. Собране (конференце) дакъа лоаца хIаравар бокъо йолаш ва депутаталла кандидатех предложенеш йоалае, уж бувцача дакъа лаца, оттаяь кандидатураш хьаллаца е царна отвод ялара предложени юкъейоалае, депутаталла кандидат хилара ший кандидатура оттае. Депутаталла кандидат оттаварах йола решени тIаэц гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш. Кхаж тассара порядок а кхыдола процедурни дешаш а собране (конференце) общественни организаце органо къестаду.

Кандидат оттаваьв, аьнна лоархI, нагахьа санна цунна тIехьа собране (конференце) дакъа лоацарех аханел совгIа бараша е общественни организаце йоагIаш йолча органа юкъарча составах дукхагIбараша кхаж тоссе. Депутаталла кандидат оттаварах протокол оттаду. ТIайнача решенех шин денал тIех ца доалийташ депутаталла кандидатага хоам бу.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидаташ бу Нохч-ГIалгIай АССР болх беш е бахаш болча гражданех.

Нохч-ГIалгIай АССР гражданин цхьатарра халкъа депутатий шиннел совгIа йолча Советий халкъа депутат хила йиш яц.

Депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоаккхача окружной хоржама комиссе бахача нахага хоам бу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла оттабаьча кандидатех.

Статья 33. Окружной хоржамашта хьалхара собрани.

Хоржама округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ бувцара окружной хоржамашта хьалхара собрани е йиш я. Собрани гулъю окружной хоржама комиссе, цо дакъа а лоацаш из чакхйоаккх депутаталла кандидаташ оттабелга дизза чакхдаьнначул тIехьагIа, хоржамаш хила цхьа бутти ах бутти хьалха. Нагахьа санна округе гIолла иттанел совгIа депутаталла кандидат веце, окружной хоржамашта хьалхара собрани еш яц.

Окружной хоржамашта хьалхарча собране дакъа лаьца нах хьожабу депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей органаша, дешархойи студентийн коллективаша, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранеша окружной хоржама комиссе оттаьча нормех, цу хана депутаталла хIара кандидата викалаш дукхалга диллача цхьатарра хила беза. Аханел кIезигагIа боацаш собране дакъа лоацараш цу хоржама округера харжархой хила беза. Уж хьежабу депутаталла кандидаташ оттабеча дакъа ца лаьцача къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей органаша, дешархойи студентийн коллективаша, харжархой бахача моттигашкеи тIема доакъошка тIема гIулакх дерийн собранеша, окружной хоржама комиссе оттаьча нормех.

Окружной хоржамашта хьалхара собрани хулача денах, ханах, моттигах хоам бу къахьегама коллективашка, общественни организацей органашка, дешархойн студентийи коллективашка, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерашка а, депутаталла кандидаташка из собрани хилалехьа пхи ди хьалха. Окружной хоржамашта хьалхарча собране хьожабу викалаш хьахаржарах йола решени а цар список а окружной хоржама комиссе дIалу из сорбани хилалехьа ши ди хьалха. Цар кIийлен тIа собрани дIайолаялалехьа окружной хоржамашта хьалхарча собране дакъа лоацарашта регистраци ю. Берригa хьожабаьча викалий кхаь даькъах шин даькъал кIезигагIа боацараш бале, соцам тIаэца бокъо йолаш я собрани.

Окружной хоржамашта хьалхарча собране дакъа лоацараш хьалхе дIалу цу округе гIолларча депутаталла кандидатий список, царех йола керттера сведенеш.

Статья 34. Окружной хоржамашта хьалхара собрани чакхъяккхара порядок.

Окружной хоржамашта хьалхарча собране халкъа депутаталла хIара кандидата таро я ше бергболча балха программа йовзийташ къамаьл де. Собране дакъа лоацача моллагIча сага бокъо я депутаталла кандидаташ бувца, царех шоай предложенеш тела. Бувца боагIа депутаталла берригa кандидаташ.

Собране хиннарех кхоалагIча даькъал кIезигагIа боацараша тIехьа кхаж тессарех депутаталла кандидаташ бий регистраци ю.

Нагахьа санна эшаш йола голосаш кандидатех цхьанне мара еце, регистраци ю кхыча кандидател дукхагIа голосаш гулъяьча кандидата а. Регистраци ю шиннел кIезигагIа воацача кандидата.

Соцам тIаэц гуччахьа е къайлагIа кхаж а тоссаш, из тIайнйцар лоархI, нагахьа санна из собрани кхаж тоссача хана соцам тIаэца бокъо йолаш хиннаяле. Голосоване порядоки кхыдола процедурни дешаши увттаду собране. Депутаталла кандидаташ бувцарах хьахиннараш, процедура, голосоване итогаш собране протокола тIа дIаязью.

Окружной хоржамий комиссега е Центральни хоржамий комиссега кхо ди далалехьа латкъа йиш я собране решенена раьза беце.

Статья 35. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташта регистраци яр.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташта регистраци ю окружной хоржама комиссе къахьегама коллективаша, общественни организацей органаша, дешархойи студентийн коллективаша, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранеша е нагахьа санна из хиннаяле, окружной хоржамашта хьалхарча собране яьча представленегIа.

Депутаталла кандидаташта регистраци е дIайолаю хоржамаш хилалехьа ши бутт хьалха, хIаьта чакхйоаккх уж хилалехьа шовзткъен итт ди хьалха, нагахьа санна окружной хоржамашта хьалхара собрани хиннаяле — из хинна кхо ди далалехьа.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах йола решени тIаэц ер документаш Iалашдаь хилча: хоржама округе гIолла депутаталла кандидаташ оттабарах дола протоколаш. окружной хоржамашта хьалхарча собране протокол, нагахьа санна из чакхъяьккхаяле, хIаьта иштта хоржама цу округе гIолла шоаш харжийта раьза хиларах йола депутаталла кандидатий заявленеш.

Укх Закона 12-ча статья тIа белгалбаьхача наха, хIаьта иштта халкъа депутатий шин Совета депутаташ болчар шоаш депутаталла кандидаташ беча хана хьахойт шоаш депутаталла хорже шоай болх бита лаьрхIа хилар е халкъа депутатий цхьан Советера шоай депутатски полномочеш ханал хьалха йита е кандидатураш юхаяхарах хоам бу шоай заявленеш тIа.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах протокол оттаду хоржама комиссе, депутаталла кандидатий заявленещца цхьана пхи ди далалехьа Центральни хоржама комиссега дIадохьийт из.

Укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш, оттабаьча депутаталла кандидаташта регистраци ю йоагI-йоагIача хоржама комиссе: Регистраци е ца тигаре пхи ди чакхдалалехьа латкъа йиш я Центральни хоржама комиссега.

Депутаталла кандидат харжа йиш яц духхьал цхьан хоржама округе мара.

Цхьан хоржама округе регистраци яьча депутаталла кандидата вокх хоржама округе регистраци яь хиннача хоржамий округера цо ший кандидатура хьаьккхаяле а.

Депутаталла кандидат Центральни хоржама комиссена юкъе хила йиш яц. хIаьта иштта ше кандидатала оттаваьча хоржама округа окружной е участкови хоржамий комиссешка а. Депутаталла кандидат ваь а лакхе йийцача комиссеша юкъевола а саг, комиссерча декхарех мукъавалийта. лоархI цунна депутаталла кандидата регистраци яь яьлча.

ЙоагIаш йолча хоржама комиссе депутаталла кандидата регистраци яьча дийлагIча денал тIехьа ца доалийташ кепайоазон тIа хоам бу депутаталла кандидата тайпан цIи, шийи цIи, даь цIи, ваь шу, бу болх (е кхыдола гIулакх), парте мугIарашка хилар е ца хилар, болх бу моттиг, ваха моттиг белгал а йоаккхаш.

Статья 36. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат оттаварах йола решени дIаяккхар. Кандидата ший кандидатура юхаяккхар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат оттаваьча къахьегама коллектива, общественни организаце органа, дешархойи студентийи коллектива, харжархой бахача моттигашка а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранен бокъо я хоржамаш хилалехьа хьалхарча моллагIча юкъа депутаталла кандидат оттаварах яь шоай решени юхайккха. Цу дешах йола решени депутаталла кандидат оттавар белгалъяьккхача порядкагIа тIа а нийце, йоагIаш йолча хоржамий комиссе дIачулу.

Хоржамаш дарал хьалха йолча моллагIча юкъа ший кандидатура юхаяккха йиш я депутаталла кандидата, йоагIаш йолча хоржамий комиссе цох йола заявлени дIа а енна.

Депутаталла кандидат оттаварах йола решени юхаяккхарах а кандидатас ший кандидатура юхаяккхарах а хоржама округе бахача нахага хоам бу окружной хоржама комиссе.

Статья 37. ДIабаьннарий метта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок.

Депутаталла кандидаташта регистраци яра ха чакхъяьнначул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, нагахьа санна хоржама округе кхыбола кандидаташ бисабеце, окружной хоржама комисси кхайк къахьегама коллективашка, общественни организацешка, дешархойи студентийи коллективашка, харжархой бахача моттигашкарча а тIема доакъошка тIема гIулакх дерий а собранешка депутаталла керда кандидаташ оттабар дехаш. Хоржамаш хилалехьа цхьан беттал кIезигагIа йолча юкъа депутаталла кандидаташ дIабаьнна моттиг нийсъелча, йоагIаш йолча хоржама округе гIолла депутат хоржилга чакхдоаккх юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа ши бутт балалехьа.

ДIабаьннарий метта депутаталла кандидаташ увттабелга кхоачашду укх Законо оттаьча порядкагIа.

Статья 38. Хоржама бюллетень.

Алфавитни порядкагIа бюллетена тIа дIаязбу регистраци яь берригa Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ, депутаталла хIара кандидата тайпан цIи, шийи цIи, даь цIи, кхоачашду декхар (гIулакх), болх бун вахаш волеш моттиг белгал а йоаккхаш. Хоржамий бюллетенеш кепатох хоржама округе бахача наха бувцача меттала.

VII. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидатий балха гарантеш

Статья 39. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидатий хоржамашта хьалхарча кампане дакъа лаца бокъо хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташа хоржамашта хьалхарча кампане цхьатарра бокъонаш а йолаш дакъа лоац шоаех кандидаташ бича денз.

Депутаталла кандидатий бокъо я хоржамашта хьалхарча а кхыча а собранешка, совещанешка, заседанешка къамаьл де, кепайоазон тIа язде, телевиденен радиои гIолла къамаьл де.

Пачхьалкхени общественни органаш, предприятей, учреждений, организацей кулгалхой, бахача наьха общественни самодеятельноста органаш декхарийла я харжархощен общественни организацей членащен вIашагIбеттабалара, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташта гIо де, хиланза яргIйоаца справочни информационни материалаш царга дIакхачийтара новкъостал де.

Статья 40. Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата хоржамашта хьалхара программа.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата ше бергболча балха программа ювцаш къамаьл ду. Депутаталла кандидата программа СССР Конституцена, РСФСР Конституцена, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцена, советски законашта духьала хила йиш яц.

Статья 41. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата доверенни нах.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата хила йиш я пхеннега кхачалца доверенни нах, цар цунна новкъостал ду хоржама кампани дIаяхьа, из депутаталла харжара тIехьа агитаци ю, пачхьалкхени общественни организацешца, харжархошца, общественни организацей членашца лелаца гIулакхашка, хIаьта иштта хоржамий комиссешка а цун хьашташ оттаду.

Депутаталла кандидата шийн лоIаме къоастабу доверенни нах. окружной хоржама комиссега регистраци яйтара царех хоам бу. Хоржама комиссе доверенни наха регистраци яьчул тIехьагIа царна удостоверенеш дIалу. Хоржамаш хилалехьа йолча моллагIча юкъа доверенни нах хувца бокъо йолаш ва депутаталла кандидат.

Доверенни саг окрутерча цхьанна а хоржама комиссена юкъе хила йиш йолаш вац.

Депутаталла кандидата доверенни нах, царна регистраци яьчул тIехьагIа, хоржамашта хьалхара собранеш чакхйоахача хана халкъа депутаталла кандидато дехарах производственни е служебни декхарех мукъабовлийта йиш я, хоржамаш дара хьожаяьча средствай чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 42. Хоржамашта хьалхара агитаци.

Депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективашта, общественни организацешта, дешархойи студентийн коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема гIулакх дерашта тIема доакъошка а духьале еш цхьаккха хIама доацаш, бокъо лу шоай кандидаташта тIехьа агитаци е.

Къахьегама коллективашта, общественни организацешта, дешархойи студентийн коллективашта, шоаш бахача моттиге харжархошта а тIема доакъошка тIема гIулакх дерашта а хоржамий комиссеша собранеши митингаши яра кийчъяь помещенеш тел, хIаьта иштта — хоржамашта хьалхара агитаци яра массови информаце средствааш.

Нохч-ГIалгIай АССР гражданашта, къахьегама коллективашта а общественни организацешта а тешшаме таро лу депутаталла кандидатий политически, гIулакхацарча а хIаране оамале а пагIатта, массе оагIув чулоацаш дувцара, хIаьта иштта кандидата тIехьа е цунна духьала агитаци собранешка, кепайоазон тIа, телевидене, радио гIолла яра бокъо а лу.

Нохч -ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ вIашагIбетталу шоай харжархошца собранешка а иштта харжархошта аьттув болча кхыча форме а. Харжархой собранеш вIаштIехьйоах хоржама комиссе йоагI-йоагIаш йолча халкъа депутатий Советаца е цун президиумаца, общественни организацешца цхьана.

Собранеши вIашагIкхетараши хургдола ха а моттиг а харжархошка ши ди хьалха дIахайт.

Хоржамаш деча дийнахьа агитаци е йиш яц.

Статья 43. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат хоржамашта хьалхарча гIулакхашта юкъе дакъа лацара производственни е гIулакха тIарча декхарех мукъавалийтар.

Регистраци яьчул тIехьагIа харжархошца вIашагIкхетара, хоржамашта хьалхарча собранешка, митингашка, телевиденеи радиои гIолла къамаьл дара Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат мукъавоалийт производственни е гIулакха тIарча декхарех хоржамаш дара къоастаеча средствай чотагIа юкъера алапи а телаш.

Статья 44. Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата мах боацаш дIаса ваха бокъо хилар.

Регистраци яьчул тIехьагIа Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидата бокъо я массе а тайпарча пассажирски транспортаца (таксегара дIанйккхача) йоагIаш йолча хоржама округа доазонашка мах боацаш дIа-са ваха. Хоржамий округал арахьа вахача депутаталла кандидата бокъо я мах боацаш хоржамий округе ваха а цигара ше вахача цIава а.

Статья 45. Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат лоравар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат уголовни бехктокхаме оза, лаца е цунна судебни порядкагIа административни бехк бе йиш яц Центральни хоржама комиссе бартагIа доацаш.

VIII. Кхаж тассарен хоржамий итогаш ярен порядок

Статья 46. Кхаж тассара хан моттиги.

Хоржамий округашка Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржача дийнахьа моттигерча ханах 7 сахьат даьлча денз 20 сахьат даллалца тосс кхаж. Кхаж тосса хан моттиги участкови хоржама комиссе харжархошка дIайовзийт хоржамаш хилалехьа итт ди хьалха.

Хиланза даргдоацаш хилча, моттигера хьалаш теркал а деш. Центральни хоржама комиссеца барт а баь окружной хоржама комиссе йиш я кхаж тассара ха хувца.

Эскара доакъошка, гаьнна ухкача а тIакхача хала йолча а районашка хоржамий участкашка кхаж тассар чакхдалар хоржамий комиссе дIакхайкаде мегаргда мичча хана, нагахьа санна списка тIа болча берригча харжархоша кхаж тессабале.

Къаьсттача шоай тайпарча хьалашка Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета е цун Президиумо бокъо елчен депутаталла кандидат раьза хилчеи гаьннарча а тIакхача хала йолча а районашка кхаж тасса йиш я ханал хьалха, бакъда, юкъара хоржамаш хилалехьа ворхI денал хьалхагIа доацаш.

Статья 47. Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхар.

Кхаж тосс къайлагIа кхаж тассара кхоачам хиллал кабинаш е цIенош долча, хоржамий бюллетенаш дIадалара моттигаш къоастаяьча а хоржамий яьшкаш оттаяьча а лаьрххIа кийчъяьча помещенешка. Хоржамий яьшкаш оттаю кхаж тоссаш бараш къайлагIа кхаж тассара йолча кабинеташка е цIеношка гIолла чакхбаргболаш.

Кхаж тоссилга вIаштIехьдаккхара, харжархой лоIам къайлахьолга Iалашдара, помещенеш кийчъяра, цар чу хиланза яргIйоаца порядок лоаттаяра бехктокхаме я участкови хоржама комисси.

Хоржамаш хулача дийнахьа кхаж тессалехьа хоржамий яьшкаш миштай хьож, пломба е печать тох йоагIаш йолча хоржамий комиссе председатела, комиссе берригa членаш тIа а болаш.

ХIара харжархочо ше тосс кхаж; кхычарна хьалхара кхаж тоссилга дехк. Хоржамий бюллетенаш дIател йоагIаш йолча хоржама комиссе хоржама участка харжархой спискагIа, кхаж тоссаш барий спискагIа, паспорт е личноста кхыдола удостоверени хьахьекхачул тIехьагIа. Хоржамий бюллетенаш дIадаларах белгало ю харжархой списка тIа.

Нагахьа санна цхьабола харжархой шоай унахцIенонга диллача е кхыча бахьанех кхаж тоссача помещене боахалургбоацаш бале, участкови хоржама комиссе пар дехарагIа комиссе цхьаболча членашта тIадул уж харжархой болчча моттиге кхаж тоссалга вIаштIехьдаккха.

Статья 48. Кхаж тассар.

Хоржамий бюллетена тIа йоазош ду кхаж тоссачо къайлагIа кхаж тассара йолча кабина чу е цIагIа. Бюллетенаш яздеча хана кхаж тоссаш вар мара цига саг тIахила йиш яц. Шийна бюллетенаш тIа йоазув дулургдоацачуа харжархочун бокъо я хьаштдолла саг, кабина чу е дIагIа чухьеха.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржаш кхаж тоссачо бюллетена тIара дIайоаю ше духьала кхаж тоссаш болча кандидатий тайпан цIераш.

Яздаь даьнна бюллетень кхаж тоссачо хоржамий яьшка чу Iочукхосс.

Статья 49. Хоржама участке кхаж тессараш дагарбар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржача хана хоржама участке кхаж тессараш лоархI депутаталла хIара кандидата къаьсткъаьста.

Комиссе председатела кхаж тессалга чакхдаьннад, аьнна, хьахкайкадаьчул тIехьагIа хоржамий яьшкаш а бахаш бола моттиг хувцарца дувзаденна харжархоша участкови хоржама комиссега дIаденна дIакъайла конверташ а хьаделл участкови хоржама комиссе. Кхаж тоссилга чакхдалалехьа хоржамий яьшкаш а дIакъайла конверташ а хьаделилга дехк. Хоржамий яьшкаш хьаеллалехьа, юкъе ца долхаш диса кхаж тассара бюллетенаш мелд хьож, участкови хоржама комиссе дIадоах уж.

Участкови хоржама комиссе участкера берригa харжархой списка тIа мелб а. хIаьта иштта бюллетенаш дIанийцан дIакъайла конверташ хьаденнен харжархой мелб а хьож. Хоржамий яьшкашна долча бюллетенешка а хьалххагIе харжархоша хоржама комиссега дIаденнача дIакъайлача конверташкарча решенешка а хьежжа, хоржамий округе (цу хоржама участка доазонашка) комиссе къоастаду: кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа е духьала кхаж тессараш мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенаш а конверташка чуйоахка харжархой решенеш а мел миссел я. Харжархоша шоашкара бюллетенаш тIа а конверташка йоахкача решенеш тIа а IотIаязбаьча гражданашта енна голосаш лархIац.

Нийса доацаш лоархI оттаьча образецах доаца хоржамий бюллетенаш. Хоржама бюллетень а конвертана чуйоалла харжархочун решени а нийса хиларах шеко хилча, дош къоастаду участкови хоржама комиссе кхаж тассара наькъаца. Нагахьа санна хоржача бюллетена тIа е дIакъайлача конверта чу йоаллача харжархочун решене тIа цхьаннел дукхагIа кандидат витавале, бюллетена тIа витача хIара кандидата тIехьа тесса кхаж дIалоархI.

Кхаж тессараш дагарбаьчул тIехьагIа хьахинначунга хьож участкови хоржама комисси, из хIара хоржама округа къаьстта оттадеча протокола тIа дIа а язду. Протокола тIа кулгаш язду комиссе председатела, председатела заместитела, секретара, членаша. Центральни хоржама комиссе оттаеча порядкагIа йоагIаш йолча окружной хоржама комиссега дIа а дохьийт.

Статья 50. Хоржамех хьахиннар къоастадар.

Участкови хоржамий комиссей протоколашка хьежжа окружной хоржама комиссе къоастаду: округе харжархой мелб; хоржамий бюллетенаш дIанийца харжархой а дIакъайла конверташ дIаденна харжархой а мелб; кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб: депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараш а духьала кхаж тессараш а мелб; нийса доацаш лаьрхIа бюллетенаш мелд, харжархой дIакъайлача конверташкара нийса йоаца решенеш мел дукха я.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла хержар лоархI кандидат кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех аханел дукхагIа бараша цунна тIехьа кхаж тессабале. Нагахьа санна кхаж тессачул тIехьагIа шин е дукхагIча кандидаташа аханел дукхагIа голосаш гулйой, хержар лоархI харжархой голосаш эггара дукхагIа гулъяь кандидат.

Окружной хоржама комиссе хоржамаш нийса, доацаш лоархI хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана ер Закон толхадаь моттиг хилча.

Хоржамаш ца хиннараш лоархI, нагахьа санна спискаш тIа болча харжархоех царна юкъе дакъа лаьца харжархой аханел кIезигагIа хиннабале, хIаьта иштта депутаталла кандидат юкъера дIаваьннавале, нагахьа санна округе гIолла регистраци яьр цхьа кандидат мара веце.

Хоржама округе гIолла хоржамаш деш хьахиннар къоастаду окружной хоржама комиссе заседане, протокола тIа дIа а язду. Протокола кулгаш язду комиссе председатела, председатела заместитела, секретара, членаша, Центральни хоржамий комиссега дIа а дохьийт цо оттаьча порядкагIа.

Хоржама округе гIолла хиннача хоржамех хьахиннар кепайоазон тIа доанх йоагIаш йолча окружной хоржама комиссе. Центральни хоржама комиссе оттаьча хана. Хоама тIа белгалдоакхх харжархой спискашта юкъебихьа берригa гражданаш мелб: кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой мелб; депутаталла хIара кандидата тIехьа кхаж тессараши духьала кхаж тессараши мелб; нийса доаца бюллетенаш мелд, нийса йоацаш конверташка чуйоахка харжархой решенеш мел дукха я: хержача депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, цун должность (заняти), партийность, болх беш а вахаш а вола моттиг.

IX. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара итогаш ярен уж кепатохарен порядок

Статья 51. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташта регистраци яр.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржама комиссе хоржамий комиссешкара шийга хьакхаьчача протоколашка хьежжа регистраци ю хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташта.

Центральни хоржама комиссе хоржамаш нийса доацаш лоархI, нагахьа санна хоржамаш деча хана е кхаж тессараш дагарбеча хана, хоржамаш дарах хьахиннар къоастадеча хана ер Закон толхадеш моттиг хиннаяле, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутата регистраци ца еш йита йиш а я.

Статья 52. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжара итогаш кепатохар.

БIарчча хьайийцача республике хиннача хоржамий итогех бола хоам, алфавитни порядкагIа ше хержача хоржама округагара депутата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, должность (заняти), партийность, балха а вахара а моттиг тIайола хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий список кепайоазон тIа арайоаккх Центральни хоржама комиссе итт денал тIех а ца йоалийташ.

Статья 53. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутата удостоверени а наькха тIа йоаллаю знак а.

Центральни хоржама комиссе регистраци яьча Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий список кепайоазон тIа араьяккхачул тIехьагIа, окружной хоржама комиссе хIара депутата дIалу из харжарах дола удостоверени.

Хержа баьннача депутатий полномочеш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета чIоагIъяьчул тIехьагIа депутаталла харжарах дола удостоверенеш хувц Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутата удостоверенеща. Депутата лу наькха тIа йоаллаю «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьара Совет» яха знак.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутат юхавоаккхе е Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутат волча сага бехк беш йола судебни приговор чIоагIъярца дувзаденна депутатски полномочеш цо ханал хьалха IоIохке, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутата удостоверени а наькъа тIа йоаллаю знак а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Президиумага юхадIаяла еза.

X. ШозлагIа кхаж тассар, шозлагIа хоржамаш дар, дIабаьннача депутаташта метта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар

Статья 54. ШозлагIа кхаж тассар.

Нагахьа санна хоржама округе гIолла шиннел тIех Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце, окружной комиссе решени ю дукхагIа тIехьа кхаж тесса хиннача депутаталла шин кандидата тIехьа округе шозлагIа кхаж тассарах. Цу решенех окружной комиссе хоам бу Центральни хоржама комиссега, округерча харжархошка дIа а хайт. Хоржамий округе шозлагIа кхаж тосс шин кIира йолча ханал тIех а ца доалийташ укх Законо дIадехараш кхоачаш а деш. ШозлагIа кхаж тассарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат хержалга лоархI, нагахьа санна шозлагIа кхаж тоссача хана кхыча кандидаташка диллача. кхаж тассара юкъе дакъа лоацаш хинна дукхагIбола харжархой цунна тIехьа хиннабале.

Статья 55. ШозлагIа ду хоржамаш.

Нагахьа санна хоржамий округе гIолла шиннел тIех Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат харжа оттаваь хиннавале, хIаьта царех цхьаккха хержа а веце е хоржама округе гIолла хоржамаш хиннараш ца лоархIе, е нийса даь ца лоархIе, е шозлагIа кхаж тессача хержа депутат къоаста ца лой, тIаккха Центральни хоржама комиссе окружной хоржама комиссена тIадулл хоржама округе шозлагIа хоржамаш делга. Из деш цо решени е йиш я кердача составе окружнойи участковин хоржамий комиссеш харжара хьакъехьа. Кхаж тосс цу хоржамий участкашка а юкъара хоржамаш дара оттаьча харжархой спискаех а.

Хоржамий комиссеш вIашагIйохкилга, депутаталла кандидаташ белгалбелга а царна регистраци елга а, кхыйола мероприятеш чакхйоахилга ду укх Закона тIа оттаьча подрядкагIа. ШозлагIа хоржамаш дарах бола хоам кепайоазон тIа арабоаккх.

ШозлагIа хоржамаш ду юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа шин беттал дукхагIа ха ялалехьа.

Нагахьа санна шозлагIа хоржамаш дой халкъа депутаталла кандидаташ цIаькха хила йиш йолаш бац уж хоржамаш долча хана эшаш йола голосаш ца гулъяь Нохч-ГIалгIай АССР гражданаш.

ШозлагIа хоржамаш ду юкъара хоржамаш хинначул тIехьагIа шин беттал дукхагIа ха ялалехьа.

Статья 56. Юкъера дIабаьннараштa метта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ харжар.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета цхьаболча халкъа депутатий полномочеш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето нийса ца лоархIе, хIаьта иштта депутат юхавоаккхе, кхыча бахьанех депутатски полномочеш кхоачашъелга ханал хьалха юкъагIдоаккхе, йоагIаш йолча хоржамий округашка депутат дIаваьнна кхо бутт чакхбалалехьа керда хоржамаш де деза. Центральни хоржама комиссе уж де ха хьатIахкача ши бутт хьалха, укх Законо дIадехараш кхоачашдеш хоржамаш делга вIаштIехьдоаккх. Из деш окружной хоржама комисси вIашагIйолл хоржамаш хилалехьа 50 ди хьалха, участкови яраш — хоржамаш хилалехьа бутт хьалха, депутаталла кандидаташта регистраци ю хоржамаш хилалехьа бутт хьалха.

Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутат Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий полномочеш чакхъяла шерал кIезигагIа ха йиса вале, дIаваьннача метта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета керда халкъа депутат харжара хоржамаш дац.